

De Academische Boekengids 35, oktober 2002, pp. 13.

Wie was Ian Hamilton? In Nederland zullen een paar mensen zich herinneren dat Hamilton de biografie van de schrijver J.D. Salinger; over die biografie werd een geruchtmakend proces gevoerd omdat Salinger niets prijs wilde geven omtrent zijn privé-leven. Dat Hamilton ook dichter en criticus was, zal nauwelijks bekend zijn. En toch was hij vanaf de jaren zestig een van de centrale figuren in het literaire leven van Londen, als redacteur van vele belangrijke uitgaven waarin nieuwe dichters hun werk konden publiceren, en onvermoeibaar in zijn streven om literaire bladen die nu eenmaal per definitie een noodlijdend bestaan lijden in stand te houden. Kort voor zijn dood in 2001 schreef hij dit boek waarin zijn kennis van de poëzie en zijn eigen betrokkenheid daarbij zijn samengebond. Hamilton treedt ermee in de voetsporen van een beroemde voorganger. In zijn *Lives of the Poets* schreef Samuel Johnson over leven en werk van ongeveer vijftig belangrijke Engelse dichters uit de zeventiende en achttiende eeuw. Hamilton is de ideale persoon om een dergelijk boek samen te stellen over de belangrijkste Engelse en Amerikaanse dichters van de twintigste eeuw.

De formule is prachtig: een korte schets van het leven van de dichters en hun plaats in de literaire wereld, gevolgd door enkele van hun beste gedichten. Biografie, literaire geschiedenis en bloemlezing ineen. Hamilton heeft veel van de besproken dichters persoonlijk gekend (hij schreef ooit een biografie van Robert Lowell) en is daardoor in staat een intieme toon te treffen, tussen ironie en vakmatige bewondering in. Zijn grote kennis van de literaire stromingen waartoe de dichters hebben bijgedragen, houdt Hamilton bewust op de achtergrond, soms in een enkele zin trefzeker informatie aandrager over richtingen als het georgianisme of het vorticisme; hier is niet een literatuurwetenschapper maar een collega-dichter aan het woord. De selectie van de gedichten is overtuigend: het klassieke werk, maar ook een persoonlijke keuze, waarbij hij als rechtgeaard Engelsman zichzelf natuurlijk niet opneemt in het pantheon der groten. Toch is de dichter Hamilton uitdrukkelijk aanwezig in het boek; *Against Oblivion* is ook een zelfportret van de dichter als criticus.

Ars memoria

Toen hij aan het werk ging en eerst maar eens Johnson herlas, deed Hamilton een interessante ontdekking. De meeste dichters die voor Johnson de status hadden van groot kunstenaar waren inmiddels totaal vergeten. En toch waren het allemaal auteurs die over talent hadden beschikt en vaak zeer grote waardering hadden gekregen van hun tijdgenoten. Hoe duurzaam of hoe vergankelijk is poëtische roem? Wie zouden er van de lijst van vijftig moderne dichters (waaruit Hamilton talloze interessante dichters had moeten weglaten) over een paar eeuwen nog gelezen worden? Raadpleging van eerdere bloemlezingen uit de twintigste eeuw waarin inmiddels zelf vergeten critici hun meest gewaardeerde dichters bijeen hadden gebracht, leidde tot de slotsom dat de grote dichters van toen snel in de vergetelheid waren weggezakt.

Hamilton verzet zich tegen de algemeen heersende notie dat de dichters van vandaag en gisteren inherent beter zijn dan die van vroeger jaren; er is geen vooruitgang in de kunst. Wie nu als dichter bewonderd wordt, zal vermoedelijk over een paar jaar definitief zijn afgeschreven en ook de keuze van Hamilton zal de tand des tijds niet doorstaan. Dit is een pijnlijk lot, meent Hamilton, omdat dichters doorgaans hun leven aan de dichtkunst wijden in de vaste overtuiging dat het schrijven van gedichten unieke ervaringen behelst en dat poëzie bovendien belangrijk is voor de cultuur en de maatschappij. Bewustzijn van hun marginale plaats in de commerciële samenleving (sinds de Romantiek) gaat gepaard met onverminderd hoge aspiraties en ambities die meestal in frustratie en tragedie eindigen. Hamiltons boek is een heroïsche poging om dichters die hijzelf na rijp beraad waardevol acht, voor de vergetelheid te redden; het is een gepassioneerd project. Slechts vier dichters zijn voor Hamilton boven twijfel verheven: Hardy, Yeats, Eliot en Auden. Zij hebben zoveel status, hun invloed op andere dichters is ook zo evident en zij zijn al zo vaak met biografieën geëerd dat zij het in de eeuwigheid wel zullen redden. Voor alle anderen is dat onzeker. En dan volgt een lijstje bekende namen: Frost, Stevens, Williams, Pound, Moore, Cummings, Graves, Thomas, Lowell, Larkin, Hughes en Plath.

Vaak zijn juist de portretten van de mindere goden en godinnen het indringendst, zoals de schets van de ongelukkige Charlotte Mew (1869-1928) die zich haar hele leven in de schaduw ophield, een hevig innerlijk leven cultiveerde en op latere leeftijd gek werd en in een gesticht eindigde; de van haar geciteerde gedichten zijn van een sublieme melancholie. Of het verhaal van Weldon Kees (1914-1955?) die niet alleen dichter was maar ook schilder en jazzmusicus en op een dag spoorloos is verdwenen; een zeer ambitieuze dichter maar zijn poëzie paste helaas niet bij de heersende modes van zijn tijd. Pleegde Kees zelfmoord, zoals veelal wordt aangenomen, of is hij ondergronds gegaan in Mexico? Hamilton neigt naar de laatste mogelijkheid op grond van de houding van de hoofdpersoon uit de Robinson-cyclus die lijkt te aanvaarden dat zijn leven is mislukt. Het verdwijnen van Kees maakt dat je zijn gedichten anders leest. (Overigens: Weldon Kees is door Bernlef vertaald en zo bij ons toch een klein beetje beroemd.)

Het memorabele

Toen ik het boek uit had, moest ik aan Komrij denken die met Hamilton gemeen heeft dat hij met grote inzet en eveneens zonder literatuurwetenschappelijk jargon probeert dichters en gedichten onder de aandacht te brengen van het lezerspubliek. Maar wat een verschil in strategie (en trouwens ook in schrijfstijl). Hamilton stelt de levens van de dichters centraal en dat brengt hem tot het inzicht dat hun gerechtvaardigde hoop om groot en subliem werk te produceren meestal op een mislukking uitloopt; veel schitterende poëzie verdwijnt met hun makers in de eeuwige duisternis. Komrij begint bij de gedichten zelf en probeert die teksten weer aan het spreken te krijgen; de levens van de dichters zijn in deze strategie bijzaak, al komen ze ook bij hem soms even in beeld. Het lijken mij complementaire strategieën. Hamilton weet de belangstelling voor de gedichten te prikkelen door interesse te wekken voor het leven van de maker, Komrij heeft die omweg niet nodig. Hij geeft juist eigenzinnige interpretaties van de gedichten zelf, maar maakt zo de lezers waarschijnlijk wel nieuwsgierig naar het persoonlijk leven van de dichter. Misschien moeten we Nederland een dichter-criticus als Hamilton toewensen die de levens van de vijftig belangrijkste Nederlandstalige dichters beschrijft en moeten we hopen dat er in de Engelstalige literatuur een Komrij opstaat.

De aanpak van Komrij leidt tot optimistischere conclusies dan die van Hamilton. Er zijn vele gedichten die niet vergeten hoeven te worden en die ook weer betrekkelijk snel onder het stof vandaan kunnen worden gehaald om een nieuw leven te beginnen. Als je je richt op de klassieke gedichten van een eeuw kom je makkelijk aan honderd meesterwerken. Bovendien leven dichtregels en uitdrukkingen uit gedichten soms door als onderdeel van het gewone spraakgebruik (zoals de frasen 'tussen droom en daad' of 'domweg gelukkig in de Dapperstraat' bewijzen). En eigenlijk is het feit dat je woorden gelezen en geciteerd blijven als je er zelf niet meer bent een eerbewijs, een soort onsterfelijkheid haast. Hamilton zal zelf als dichter vermoedelijk ook vergeten worden, maar ik hoop dat dit niet geldt voor een paar van zijn gedichten. Daarom ter overdenking een citaat uit het gedicht 'Steps', afgedrukt in de *London Review of Books* van 24 januari 2002 waarin een groot interview stond met Hamilton.

Where do we find ourselves? What is this tale
With no beginning and no end?
We know not the extremes. Perhaps
There are none.

Willem Witteveen is hoogleraar Encyclopedie der rechtswetenschap aan de Universiteit van Tilburg.

Besproken boeken:

Ian Hamilton, *Against Oblivion, Some Lives of the Twentieth-Century Poets*. London: Viking Books 2002, 320 p. ISBN 0-670-84909-x